

Достлук

№ 23
1989 СЕНЕСИ
ДЕКАБРЬ, 8
ДЖУМА
Фияты 3 катип

«КРЫМСКАЯ ПРАВДА» ГАЗЕТАСЫНЫҢ КЪРЫМТАТАР ТИЛИНДЕКИ АФТАЛЫКЪ НЕШИРИ

Чилепир Георгий Васильевич Ткаченко ве сваркаджи Рустем Асанов «Южпромхиммонтаж» трестинин Симферопольдеки монтаж маллары азырлав заводуна чалышалар. Оларнын якъан ишлерини мында эр кес бегене.

Чюнки олар озь ишлерине буюк бир месюлеттен янашалар.
РЕСИМДЕ (сагъдан): Г. Ткаченко ве Р. Асанов.

А. Сентмуратовнынъ фотосы.

ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНЪ СЕССИЯСЫ

Тюневин Симферопольде халкъ депутатлары область Советининъ сессиясы олып кечти. Депутатлар областнынъ 1990 сенесине икътисадий социаль инкишафынынъ девлет планы ве областнынъ бюджетини бакъып чыктылар.

Область иджра комитети реисининъ бири-

иджи муавини, план-икътисадий баш идаресининъ башы депутат В. В. Курашик ве финанс идаресининъ башы депутат Г. Н. Кулишко докладларнен чыккышта булундылар. Сонъра докладларнынъ музакереси олды.

Сессияда область партия комитетининъ биринджи секретары Н. В. Багров нуткъ сөйледи.

Сессияда тешкилий меселелер бакъылды.

СЕСЛЕНЮВ

ТАКЪДИРЛЕЙМИЗ

Биз, кърымтатар халкынынъ векиллери Совет Социалист Республикалары Бирлиги Юкъары Советининъ «Зорбалыкнен кочюрилювге, огъратылган халкъларга къаршы репрессив акъларны къанундан тыш ве джинаий деп танув ве оларнынъ укъукъларынынъ теминлев аккъында» Декларациясыны буюк бир эеджаннен окъудыкъ ве гъаэт къуwandыкъ. Инает, 45 йыллыкъ сюрюгюликтен сонъ, инсанлыкъ дегерлиги акъаретленген ве ашаланган халкымызнынъ озь акъ-укъукъларынынъ тиклене элундаки адлетли куруши тантана къазанды.

СССР Юкъары Советининъ халкъ депутатлары бу Декларацияны къабул этерек, ленинде миллий сясетининъ толусынен омюрге кечирильмесине — бизим чокъмиллетли девлетими-

зининъ даа да осюп-чекленмеси ичюн муим шарт сайылган — халкъларнынъ достлукъ ве къардашлыкъ бирдемлигининъ кет-кете къавийлешмесине буюк иссе къоштылар.

Биз Юкъары Советке озь миннетдарлыгъымызны беян этемиз ве халкымызнынъ бутюн укъукъларынынъ тикленмеси элунда ант къанунджылыкъ тедебирлерининъ омюрге кечирильмесине этрафлыджа ярдым бермеге азырмыз. Биз чокъ эзиз чеккен халкымызнынъ озь тарихий Ватанына тешкилатлы суретте ве тез вакъытта къайтарылмасыны, Кърым АССРнинъ тикленмесини сабырсылыкънен беклеймиз.

Кърымтатар халкынынъ бу тарихий кунлеринде биз эпимиз агъыр-сабырнен иш корьмек, бири-биримизге

къолтутмакъ ве бирдем олмакъ керекмиз. Бойле якъан такъдирде сюрюгюликте булунувымызга элли йыл толгъанга къадар истеги олгъан эр бир кърымтатарнынъ озь эждатларынынъ топрагына тездже къайтмасына наиль олурмыз.

Шевкет БАТЫРОВ, «Машпроект» Ильминъ истисал бирлешмесининъ хадими, СССР Девлет мукафатынынъ лауреаты, Николаев шеэри;

Якъуб БЕКИРОВ, Машинапыджылыкъ конструкторлыкъ бюросынынъ баш инженери, СССР-де хызмет косьтерген рационализатор, РСФСР-де хызмет косьтерген машинапыджы, техника илимлери кандидаты, Москвадаки авиация институтынынъ доценти;

Осман ОСМАНОВ, шахсий пенсионер, партия, джент ве эмек ветераны. Симферополь районундаки Донское кою.

Коммунистлер ог сафда

Айдер Багъчасарай районундаки Къувуш коюнде догъды. Такъдир оларнынъ къорантасыны Волгоградда, Уралда, Гурьев ве Геленджик шеэрлеринде яшамагъа меджбур этти.

Айдер Адаманов 1950 сенелери айдавджылар курсыны битирип, машина дюмени башына авушкъан сонъ, онынъ техникага олгъан авеслиги кет-кете артты. Чешит сой маркалы машиналарнынъ бутюн къысыларыны козюнен корип, къолунен тутты, эр бирининъ насыл хызмет косьтергенини, неден себеп чалышмагъаныны тоби-темелинден огренди. Назарий джезтен бильгисини арттырмакъ макъсадынен Москва политехника институтынынъ автомеханика факультетине кирип, гъиябий суретте окъумагъа башлады.

1960 сенеси онынъ эм амелий, эм назарий бильгисини ве иштеки талапкъарлыгъыны козь огюне алып, автомобиль-транспорт экспедиция базасынынъ ёлбашчылары оны гаражга ёлбашчы оларакъ тайинледилер. Чокъкъа бармадан, Москвадаки окъувыны битирген сонъ, о шу базанынъ баш инженери вазифесине авуштырылды. Мында чалышкъанда, Гурьев шеэринде, марксизм-ленинизм университетининъ тарих факультетини окъуп битирди.

Онынъ сясий джезтен пишкилигини ве иштеки тешкилатчылыкъ къабилитини корьген коммунистлер оны шу базанынъ партия тешкилатынынъ секретары оларакъ сайладылар.

1962 сенеси о шеэр партия комитетине ишке авуша. Мында санайы-транспорт бюлюгининъ инструкторы вазифесинде булунуп, Гурьев шеэриндеки бутюн транспорт ишханелерининъ ишини незарет эте ве оларга амелий ярдым берювде озюнинъ дегерли иссесини къоша. Шеэрде къайсы бир автомобиль ходжалыгъы кери къалса, А. Адамановны анда, вакъыттындыжа ишке ёллайлар. Чюнки о баргъан ерде эмек нызамы ве истисал косьтергичлери юкселе.

1972 сенеси эмек отпусказы вакъытында о Кърымга келе. Раздольный районундаки Новосёловск коюнде совхознынъ директоры-

на иш сорап кире. Директор исе оны ишке алмакъ ичюн район партия ве иджра комитетлерине, район ички ишлер бюлюгине мураджаат эте. Лякин онынъ бутюн «арекетлери» бошкъа кете. Дургъунлыкъ девирининъ бюрократлары А. Адаманов киби акъикый коммунистнинъ озь ватанына къайтмасына разылыкъ бермейлер.

Ватан севгиси бир даа кери къайтмагъа онга ёл бермеди. Озь къорантасынен берабер о, Кърымга якъын олгъаны ичюн, Краснодар улъкесиндеки Геленджик шеэринде барып ерлешти. Шеэрдеки истисал-автотранспорт бирлешмесинде механик, сонъундан колонна башы оларакъ 17 йыл чалышты. Айна заманда бирлешмеликинги партия тешкилатынынъ бюро азасы ве цех партия тешкилатынынъ секретары оларакъ партия, совет ве джемаат ишлеринде фааль иштирак этти.

Бу йыл Адаманов энди чокътап арзу этип кельген ниетине къавушты. О Геленджиктеки эвини мында — Симферополь шеэринде авуштырды ве кунъзелден анълашкъан ерине — 14361 санлы автотранспорт ишханесининъ автомобиль тамир устханесине уста олып ишке кирди. Аз бир вакъыт ичинде озюнинъ емексеверлиги, талапкъарлыгъы ве ишини темелинден бильгени ичюн коллективде урьмет къазанды.

Эбет, 1976 сенесинден коммунист эмеги ударниги, ишхане ветераны ве озь иши боюнджа алий малюматлы мутехассыс Айдер Адаманов бугунде отьмек ве сют ташыгъан ГАЗ-53 маркалы юзлернен машиналарнынъ токътавсыз ве юксек кейфетнен чалышмаларыны теминлей.

Ишханемизде озь эял эмегинен чалышкъан семет-дешлеримизни корьсем къуванам, — дей А. Адаманов. — Мисаль оларакъ Алим Алиевни, Айдер Бейтуллаевни, баба ве огъул Риза ве Ридван Ахмедовларны косьтермек мумкюн. Олар озь машиналарынынъ техникий джезтен яхшы вазиятте олмасына буюк эмиет бере ве айлыкъ планларыны эр вакъыт зиядесинен эда этелер.

Р. МАМУТОВ.

Область партия комитетинде корюшюв

Декабрь 6-да Кърым область партия комитетинде область партия комитетининъ биринджи секретары Н. В. Багров аркъадашнынъ кърымтатар халкы джемаатчылыгъынынъ бир группа векиллеринен корюшюви олып кечти.

Корюшювни ачаракъ, Н. В. Багров Кърым икътисадиятыннынъ шимдики вазияти, область партия комитети-

нинъ Украина ССР Юкъары Советине ве мааллий Советлерге сайлавлар платформа-сы, кърымтатар миллий меселесининъ шимдики вазияти аккъында къыскадан айтып кечти.

Корюшювде Симферополь районуннынъ сакини, пенсионер Амза Аблаев, Кърымны газлаштырувга ихтисаслашкъан къуруджылыкъ-монтаж

идаресининъ баш инженери Дилвер Ибраимов, истифадаки полковник Рефат Къуртнев, «Симферопольсельхозмаш» заводунынъ болюк муdiri Ремзи Алимов, «Достлукъ» газетанынынъ нешири ичюн месуль Шевкет Рамазанов, Краснодар улъкесининъ сакини Кемал Куку, Кърым матлюбат джемиетлери бирлигининъ уйкен ма-

лшнасы Анифе Сентумер Симферополь коммуналь ходжалыгъы мутехассысларыны азырлайдыжы окъув юртунунъ оджасы Якъуб Керимов, Симферополь шеэринден пенсионер Мухсим Османов ве дигер аркъадашлар чыккышта булундылар, миллий меселемиз, бунунънен багълы олгъан дигер проблемалар аккъында олып кечкен суаль-джевапларда иштирак эттилер.

Область партия комитетининъ биринджи секретары Н. В. Багров озюнинъ екюлейиджи сёзонде шимди

область партия комитетинде ве область иджра комитетинде миллетлерара мунасбетлер боюнджа болюклер тешкиль этилдегенини ве бу болюклерге кърымтатарларынынъ векиллери де кирсетилдегенини, кърымтатарлары ичюн янғы совхоз мейданга кетирилеткъааныны бильдирди.

Корюшювде область партия комитетининъ секретары Л. И. Грач, область партия комитетининъ тешкилий ве кадрларнен чалышув болюгининъ муdiri А. И. Балагура иштирак эттилер.

РЕСИМДЕ (солдан): Р. Аблямитов ве Дж. Османов. Бу механиторларнынъ Сакъ районндаки «Сакъ» совхозында чалышкыларына даа чокъ олмаса да, олар энди ветеранлардан артта къалмайлар. Олар кечкен тымар мевсиминдеки социалист ярышында юксек нетиджелер өльде эттилер. Бу куньлерде озь тракторларыны яхшы кейфийетнен тамир этелер.

Ю. Частныйнынъ фотосы.

«МЕДЕНИЕТ МЕРКЕЗИ» КЕРЕК

Биз, Узбекстанда яшагъан кырымтатарлары, «Достлукъ»нынъ эр бир саныны сабырсызлыкънен беклеймиз ве бир сатырыны биле къалдырмайып бутюн къорантаны бирликте окъуймыз. Газетада котерилген меселелер джиддий ве гъает актуальдир.

И. Заатовнынъ «Бизлерге медениет меркези керекми?» деген макъалесини озь вақытында азылгъан ве зарур деп таныймыз. Фикиримизде бойле бирлештирюв меркези бизге керек. Эгер халкъ 45 йыл ичинде, автономиямыз тикленген сонъ медениетимизни юкселтирмиз, деп отургъан олса, яни «Къайтарма», «Эфсане» киби ансамбллер, Кърымда исе бир сыра миллий авескялар коллективлери мейдангъа кетирилмеген олса, «Лейли байрагъы», «Достлукъ»

газеталары, «Йылдыз» журналы, озь тилимизде китаплар язылып чыкъарылмагъан олса, бизимдесине, озь медениетимизни, тилимизни даа зияде унутыр эдик.

Урметли «Достлукъ»! Сенинъ чыкъканынъ аз вақыт олгъан олса да, сен кунь-куньден осесинъ ве сенинъ колеминъ энди санъа тарлыкъ эте. Урметинъ тек кырымтатарлары арасында дегилъ де, башкъа миллетлер арасында да арта. Тезден афталыкътан эр кунь чыкъкыан газетагъа чевирилсинъ, деген умуттемир.

Сиз эки-уч адам олсанъыз да, буюк бир коллективнинъ ишини япасынъыз. Эпинъизге буюк тешекюр билдиремиз.

Урмет иле
Лейля ВИЛЯЛОВА,
Ташкент областы,
Къыбрай къасабасы.

МЕКТЮПЛЕР

Мен «Достлукъ»нынъ 10-нджи санында дердж этилген «Буюкълемез ираде» очеркининъ къараманы, Кърым АССР Совнаркомынынъ сабыкъ Реиси А. Самединовнынъ къызы олам. Бамам акъкъында макъале язгъанынъыз ичюн сизге буюктен-буюк тешекюр билдирем. **Джеваир САМЕДИНОВА,** Ташкент шеэри.

Мен сизинъ газетанъыз вастасынен бутюн окъуйджыларгъа мураджаат этерек, Сакъ (районы я да шеэри) адынынъ келип чыкъув тарихини ве насыл мана билдиргенини билмек истейим. Сакъ район газетасында басылгъан «Саки или Сакрополь?» денилген макъалде Саг сёзю кырымтатарджа сагълыкъ манасыны анылата, деп язылды.

Къыскасы, бизге бала-лыкътан берли «Саки» — кырымтатарджа «гъязи» (чамур) деп айта эдилер, шимди исе «Саг» — сагълыкъ деп анылаталар. Лякин не ичюн эки чешит: САГ ве САК деп языла? Бельки башкъа бир манасы да бардыр?

Н. СИДОРОВА,
Сакъ шеэри.

Къыйметли «Достлукъ» газетасы! Мен Таджикстаннынъ Чкаловск шеэринде яшайым. Бизим тарафта озь ана тилимизде чыкъкыан екане газетагъа абуне олунъынъ даа лакъырдысы биле ёкъ. Газета ве журналларнынъ Буютсоюз каталогына кирсетилмегени ичюн бизинъ газетагъа язмагъа кесен-кесред этелер. Лякин бунъа бакъмадан, бизлер газетаны онынъ ильки нусхасындан башлап аламыз ве тувгъан топрагъымыздаки хабберлернен таныш оламыз. Бизге газета ёллап эйилик япкъан, Джанкой шеэринде

МЕРАБА, «ДОСТАУКЪ»

яшагъан Мустафа Бекировгъа онынъ миллетсеверлиги ве алийдженаплыгъы ичюн биле тешекюр айтамыз. **И. МЕНАМЕТОВА,** Чкаловск шеэри.

Дорогая редакция! Обращаюсь к вам жители города-героя Керчи с настоятельной просьбой издавать свою газету и в переводе на русский язык. На протяжении многих лет, а некоторые из нас на протяжении всей жизни, не получили почти никакой информации о жизни, быте и культуре крымскотатарского народа. В тех редких книгах, где стыдливо упоминалось о «тюркском» населении Крыма, сведения зачастую подавались необъективно. Отрадно, что газета «Достлукъ» вообще стала издаваться в нашей области. Но выход ее только на одном языке не удовлетворяет естественной потребности русских, украинцев, евреев, армян и людей других национальностей к изучению истории и нелегкой судьбы, живущих с нами бок о бок крымских татар.

Просим областной комитет партии и исполком областного Совета народных депутатов рассмотреть наше обращение и решить вопрос об издании газеты «Достлукъ» в переводе на русский язык в 1990 году.

Б. И. БАРАНОВНИКОВ,
А. Л. ЕРМАК,
В. Е. ЛАРИОНОВ,
Л. В. ЗОЗУЛЯ,
М. Р. МАНАСАРЬЯНЦ,
всего двадцать подписей,
г. Керчь.

Добрый день, дорогая редакция!

Однажды попала мне в руки статья из газеты «Труд» о том, что родилась

новая газета на крымскотатарском языке «Достлукъ». Прочитав об этом, я очень обрадовался. Вот, и крымских татар не прошли стороной эти счастливые времена, когда перед вами открываются новые дороги, когда и в вашем доме задули ветры перестройки. Мы, гагаузские турки, с большой радостью получили эту весть. Примите наши поздравления. Сорок пять лет ваш народ, ваш язык, культура, фольклор подвергались гонению (да и сейчас еще не все изжито). «Отец всех народов» попытался сломить вашу национальную гордость, поставить вас на колени, выкорчевать целый народ, но, видно, этому бандиту неясно было, что вас трудно сломить. Ваш терпеливый народ перенес много ударов судьбы. Вас изгнали из Родного дома, но вы не исчезли, не отскрились ни от родного языка, ни от своей истории. Сегодняшнее время дает возможность и вам вернуться на свою родину, на свои земли.

Наши крымскотатарские друзья!

Гагаузские турки желают вам много счастья и осуществления всех чаяний народа. Считаю, что в данное время родной язык необходимо всемерно охранять и развивать, и об этом должны беспокоиться каждый человек, каждая семья, каждая добрая душа. Ваша газета делает очень большое дело. Мы думаем, что в будущем гагаузы и крымские татары еще больше сблизятся.

Да осуществляются все ваши начинания! Желаем вам здоровья и счастья на многие годы! Селям!

Курти Велир Коли оглу,
Одесская область,
Болградский район,
с Курчи.

АТАЛАР СЁЗЛЕРИ

Меним къартбамам Я. С. Байбуртлы корюмли адамларымыздан бири эди. О оджалыкъ эткен, шир ве макъалелер язгъан. О Кърымда биринджи Элифбени (арап арифлеринен) язгъан, русчадан чокъ материалларны кырымтатарджагъа чевирген адам эди. 1937 сенеси шах-

скъа сыгъынув вақытында репрессиягъа огъратылды ве сюрюгюмликте вефат этти. 1957 сенеси реабилитация олунды.

Мен акъылымда къалгъан базы бир аталар сёзлерини ёллайым:

Бир кере индемесенъ, юз кере къуванырсынъ.

Ельсиз япракъ тепренмез. Биревге чукъур къазанъ, озюмъ тюшерсинъ.

Джанлик факъырлыкътан бетердир. Къалем къылычтан кескиндир. Бильген бильгенини ишлер, Бильмеген пармагъыны тишлер.

М. АБДУЛЛАЕВ,
Сакъ шеэри.

МУСТАФА

Анкета малюматлары: Мустафа Меджитов, кырымтатар, 1962 сенеси догъды, авадесант къысымларында хызмет этти (1980—1982 сенелери), пулемётчы. Къундуз ве Гардиз виллетлеринде откериленген дженкьер операцияларда иштирак этти, «Джесюрлиги ичюн» медалинен мукафатланды. Ал-азырда Кърымдаки Орджоникидзе къасабасында тамирджи-чиленгир олып чалыша. Омюр аркадашы Маломемен берабер къызы Лейля ве огълу Смаилны тербиелелер.

— Селям, Гога! — деген шенъ сес Мустафанынъ къулагъына чалынды.

Чевирилип бакъса, онынъ янында куломсиреп тургъан йигитни корди.

— Мен Гога дегилим.

— Я сен гурджисинъ де?

— Ёкъ, мен кырымтатарым, Мустафа. Узбекстанданым. Тюневин Афгъанстангъа кельдим.

— Меним адым исе Лешана, Ленинградданым. Ана-а, таныш да олдукъ. Лякин, билесинъми, Мустафа, сен меним достум Гогагъа бенъзейсинъ. Эки тамчы киби. Неченлерде Гога эвлерине Кавказгъа къайтты... Мустафа, сени Гога деп чагъырсам оламы?

— Бегенсенъ, чагъыра

бер, — деп куломсиреди Мустафа.

Бойлеликнен, Лешанынъ бу сёзлеринден сонъ Мустафа Меджитовда яныз ад—Гога пейда олды. Чарпышмалар вақытында да оны Гога деп чагъыра эдилер. «Гога» — онъайты, къыска сёз. Мустафа бунъа ачувланмай эди, Афгъанстанда интернационал борджуны одеп эвине къайткъан гурджи йигитинен бекленильмегенде акъраба олып къалгъанынен атта гъурурлана эди. Мустафа ве Гога адларынынъ бойле багъында о насылдыр бир темсилни коре эди: Гога эвлерине сагъ-селямет къайткъан олса, демек, Мустафа да бунъа уют беслей биле. «Бу»

айтылгъаны киби къолай олмагъаныны Мустафа шу куню, ленинградлынен таныш олгъанда анылады. Акъшам устю десантчылар группасы вазифеден къайтып кельдилер. «Вертушка»дан атлап тюшкен йигитлер десант болонмесининъ чадырларына ашыкъмадылар, вертолётнынъ къапасы алдында беклеп турдылар: ичериден эляк олгъан эки аркадашынынъ джеседини узаттылар.

Мустафа бу левханы коръмедди. Группанынъ къайтып кельгени акъкъында Леша икяе этип берди.

— Языкъ, йигитлерге, — деп битирди икяесини Леша. — Лякин оларнынъ бириспен пек янам. Биз онынънен берабер Къундузда хызметни башлагъан эдик. Союзгъа да берабер къайтырмыз, деп тюшонген эдик. Бакъса, энди не олды... — Леша баягы вақыт сусып тургъан сонъ: — Гога, сен озюмъе хызметли бир граната азырлап къойдынъмы? — деп сорады.

— О да насыл хызметли

граната? — тааджипленди Мустафа.

— Эгер сени рухлар сарып алсалар, къуртулмакънынъ чареси къалмаса озюмънен берабер патладажакъ гранатаны айтам... Оларнынъ къолуна тири тюшмесенъ де ола. Бизим йигитлеримизнинъ эписи янларында шойле хызметли граната ташып юрелер. Санъа да шойле граната ташып юрмекни тевсие этем, чарпышма вақытында юрегинъ тынч ола, — деди джиддий тавурнен Алексей. — Бугуннинъ озюнде сенде шойле граната олсун.

Афгъанстангъа кельгенининъ экинджи куню Мустафа Меджитов джебине бир граната къойды, хызметини одеп Союзгъа къайткъангъа къадар оны янында ташыды. О вақытлар Афгъанстандаки дженкиннъ башлангъыч девир эди, душманлар къолларына тюшкен яралы совет аскерлерини вахшилердже къыйнай эдилер. Затен, бундан сонъки девирлерде де душманлар эсирлерни аджымай эдилер, лякин дженкиннъ ильк йылларында кимсени сагъ къалдырмай эдилер. Шунинъ ичюн де интернационалист

дженкчилернинъ эксерieti «озю ичюн» граната, я да окъ сакълай, янында ташып

МЕКТЕП КОШЕСИ

АНА ТИЛИМ —
ГЪУРУРЫМ

МЕТОДИК ТЕВСИЕЛЕР

Бу тевсиелерни Самферополь девлет университетининъ доценти, филология илимлери кандидаты Эивер Акъмоллаев ишлеп чыкты.

6-нджи ДЕРС
Субет (девамы)

Оджа окъув йылы девамында чешит мевзуларда вакъты-вакытын субет окъурмели. Субет кыска, я да девамы ола билер. Кыска субет 10 — 15-ер дакъкъадан афтада 2 — 3 кере кечиреле билер. Девамы субетлер 20 — 25 — 30-ар дакъкъадан олмалы. Субетининъ мундери-джеси, эм де субет кетишатында къуулангъан джумлелер, кеткен сайын муреккеплетиримели. Эксери алларда субетлерни талебелер озъ аралары алып бармалылар.

Субет вакъытында талебелер кечилген, яни дефтерлерине кочюрп язгъан лугъат-таки сёзлерден, бундан эвельки дерслерде кечилген текстлердеки джумлелерден файдалана билелер. Оджа бунъа талебелерининъ дикъкатыны джелп этмек керек.

рек.

Тахминен алгъанда, бойле субет ашагъыдаки киби олмалы.

1-нджи талебе: — Дерсте ким ёкъ? (Дерске ким кельмедиле?)

2-нджи талебе: — Дерсте Асан ёкъ. (Дерске Асан кельмедиле.)

1-нджи талебе: — Шимди насил дерс оладжакъ?

2-нджи талебе: — Шимди ана тили дерс оладжакъ.

1-нджи талебе: — Талебелер не япалар?

2-нджи талебе: — Талебелер дерске азырланалар.

1-нджи талебе: — Оджа не япаджакъ?

2-нджи талебе: — Оджа эв вазифесини сораиджакъ. Ве иляхре.

Талебелер ашагъыдаки сёзлерни лугъат дефтерлерине язип алмакъ кереклер.

Дерсте ким ёкъ? — Кого нет на уроке?

эр кес — все азырланалар — готовятся

эв вазифеси — домашнее задание

ана тили — родной язык джумле — предложение

Талебелер ашагъыда берилген ширни дикъкатынен окъуп чыкмамылар, анги джумлелер берилген суаллерге джевап олып келгенини, анги джумлелер берилген суаллерге джевап олып келмегенини белгилемелер.

НЕ ЯШАЙ?

Юксек коте не яшай?

Юксек коте ай яшай,

Кунеш, эм де йылдызлар,

Къара, без булутлар.

Олар кимлерге керек?

Олар бизлерге керек.

Айванларга, къушларга,

Эм де ешил отларга.

Кунеш сенсе не олур?

Бутюн дюнъа джююлур.

Бизим кунеш сенмесин,

Мавы коктен эмесин.

Ай догъмаса не олур?

Гедже къаранлыкъ олур.

Бизим ай ачыкъ олсун.

Гедже ярыккъа толсун.

ЛУГЪАТ

юксек коте — высоко на небе

булутлар — облака, тучи

бутюн дюнъа — весь мир,

джююлур — исчезнет

сенмесин — пусть не угаснет

эмесин — пусть не падает

Талебелер бу лугъатчыкыны озьлерининъ лугъат дефтерлерине кочюрп язмалылар.

Оджаларнынъ дикъкатына: берилген шир 3-нджи сыныф ичюн къарарлаштырылгандыр. Лякин оны 2-

нджи сыныфта да кечмек мумкюн, тек шир аман-аман яры-ярыгъа къыскарылмалы. Къююлгъан суаллерге джевап олып келмеген джумлелери олгъан дертликлерни къалдырмакъ керек. Акс алда, берилген вазифе озъ эмнетиин джояр.

Оджа талебелерининъ сёз байлыгъыны инкишаф эттирмек ичюн дерсте оюнгъа яктын ве талебелерининъ мерагъыны арттыргъан чешит усуллардан файдалана билер.

Меселя, оджа тахтагъа бир тактым сёз яза, бу сёзлернинъ арасында эм сагъ, эм сол тарафтан окъулгъанда айны шу манада къалгъан сёзлерни яза. Талебелер бу сёзлерни озъ дефтерлерине кочюрп язалар ве эм сагъ, эм сол тарафтан окъулгъан сёзлерни тапалар. Кроссворд шекилинде япылгъан ханечиклерге келишкен сёзлерни язалар. Келишкен сёзлер учъ я да дерт ханечик-ке сыгъмакъ кереклер.

Мисаль: джирмен, ярыкъ, ава, къарпыз, къабакъ, ала, къапы, ири, чапа, кепек, копек, акъа, тала, керек, юзюк, къатыкъ, деме, ете, гедже, араба.

Иhtar: талебелер бу сёзлерининъ келишкен сойларыны ханечиклерге ерлештиргенлеринде шуны хатырда тутмакъ кереклер ки, дж, къ, гъ, п, арифлерни бир сесни билдирелер, шунынъ ичюн де бу арифлер бир ханечик-ке язылар.

Ялта. Къарылгъач ювасы.

П. Зильбернинъ фотосы.

КЪУВАНДЫРА БИЗНИ ЭЛИФБЕ

Мектебимизде окъугъан кърымтатар талебелери ичюн ве, мен беллесе, бутюн ана-бабалар ичюн де мум бир вакъа олды. Мектебимиздеки башлангыч сыныфта окъугъан талебелеримиз джентен сонъ биринджи кере ана тилимизде чыккъан «Элифбе»ни элелерине алдылар. Талебелерининъ иозьлеринде не къадар къуванч бар эди.

— Оджам, не вакъыт бизге «Элифбе» китабыны алып келдженкиниз? — деп сораи эдилер балалар дерслер арасындаки тенефюслерде.

Октябрь айнынъ сонъунда Симферополь шеэринде дерсликлер келгенини эшитип, Майское коюндеки мектепнинъ кърымтатар тили оджасы Э. З. Азизованен барып, «Элифбе»ни алып келдик.

Къолума бир топ китап алып, 3-нджи сыныфкъа киргенимнен. «Ура! — Ура! — Ура!» садалары къопты. Оларны токътатмакъ пек кучъ олды. Сабийлерининъ

къувангъаныны корьсенгиз эди.

Китаптаки озюмизининъ миллий колоритте япылгъан ресимлер, мукъаддес Батанымыз — Кырым манзараларыны корип, озюм де къувадим. «Элифбе»деки ресимлерни сызгъан рессамымыз Зарема Трасиновагъа ве «Элифбе»ни тертип эткен Эивер Акъмоллаевгъа чокъ сагъ олунгъыз, деймиз. Энди бизлерге, оджаларгъа 1, 2, 3-нджи сыныфларнен чалышмакъ енгил оладжакъ.

Мектебимизде кърымтатар тили ве эдебияты дерслери энди 2-нджи сыныфтан башлап 9-нджи сыныфкъадже джедвельге кирсетилди ве украин тили ерле талебелеримиз ана тили дерслерини кечелер. Шимди Къалай (Азовск) орта мектебинде бир дегил, эки кърымтатар тили оджасы чалыша. Талебелеримизнинъ сайысы 200-ден зияде олды. Кърымтатар балаларынынъ сайысы кунъ сайын чокълаша.

6-нджи сыныф талебеси

Эльвиз Сейдалиев, 2—3 сыныф талебелери Гульнара Бариева, Дилъра Якъубова, Дилъвер Джеппаров, Зера Азизова, Эльвира Ибраимова, Зеки Халилова, Ление Баталова, Сусанна Асанова ве башкъалары ана тили дерслеринден тышта откериленген тебдирлерде фаалилик косьтерелер.

Япыладжакъ ишлеримиз чокъ. Талебелеримизнинъ ана тилини темелинден огренмелерни ичюн бизлер, оджалар да озъ устюмизде пек чокъ чалышмакъ керекмиз. Месюлиетли ве алидженап ишке бутюн кучюмизни бермек ве бутюн джемаатчылыкънен аджайип тилимизни, медениетимизни, санаатымызны сакълап къалмакъ боюн-борджумыздыр. Дюльбер ве зенгин тилимизни огренмеге «Элифбе» пек буюк ярдым этеджегине шубе ёкъ.

Н. РЕШИТОВ,

Къалай (Азовск) орта мектебининъ кърымтатар тили оджасы.

Джанкой районы.

ДЕРСЛЕРИМИЗ
МЕРАКЪЛЫ КЕЧЕ

Биз энди эки йылдан берли мектепте кърымтатар тилини огренемиз. Биринджи сыныфкъа баргъанлар исе факультатив мешгъулиет дегил де, ана тилини фен оларакъ кечелер. Бизге Кырым область оджалар бильгисини арттырув институтынынъ методисты Усеннов Сейран Меметович кърымтатар тили ве эдебиятыны буюк сабыр

ве истекнен огрете.

Бойле мешгъулиетлер бизге кърымтатар халкъынынъ тарихи ве медениетинен кениш таныш олмакъ имкяныны бере. Биз талебелер энди баягъы языджыларнынъ ве алимлерининъ, дженк ве эмек къараманларынынъ адларыны билемиз. Кърымтатар балаларындан гъайры, дерслерге дигер миллет векиллери де авесликнен къатнайлар.

В. ПЕРЕПЕЛИЦА,
Симферополь районы,
Доброе орта мектеби.

ЯЗМАГЪА ОГРЕНДИМ

Меним адым Таня, фамилиям Маслобеева. Мен докъузунджи сыныфта окъуйым. Бизим мектепте кърымтатар тили дерслери ола. Дерслер пек меракълые кече. Биз «Достлукъ» газетасында басылгъан русча-кърымтатарджа лакъырды сёзлюгинден дерслерде чокъ файдаланамыз. Оджамыз

Лейла Асанова бизни кърымтатар масаллары, тапмаджалары ве ширлеринен таныштыра. Бу мектепни язмагъа манъа Ленуза Абляимова ярдым берди. Сагълыкънен къалыгъыз.

Т. МАСЛОБЕЕВА,
Джанкой районы,
Яснополяское орта мектеби.

юре эдилер. Оларны чарлышмада къызгъылыккъа берилип сарф этмек ичюн айры тута эдилер.

Мустафа хызмет эткен десант-уджюм болонмеси Къундузда дегил де, шеэрден учъ километр авлакъта ерленкен эди. Къундузнынъ алкакъ эвлери арасында минарелерининъ уджулу къууллер ичюн, шеэр янындаки тюземликте исе пирниц таралары ешиллене эди.

Чадыр шеэрчингидеки десант болонмеси, аскерлер айткъаны киби, уфакъ группаларны асыл этип дженкявер вазифеге чыккып кете эдилер. Оларнынъ огюнде бандитлерининъ шекиллемелерини къыдырув ве гъайып этюв, сия къыдырув ве оны мусадере этюв, Пакстандан сия юкленип келген керванларны къапкъачлав вазифеси тура эди.

Куньлернинъ биринде Мустафа Меджитов да вазифеге чыкты. О пулемётчынынъ ярдымджысы эди, о пулемёт ленталарынен толукъ ячигини, автоматны котерип кете эди. ПКМ пулемётыны исе пулемётчы морда йигити Варенькин алып кете эди.

Десантчылар группасынынъ огюнде къышлакълар-

дан биринде сия анбарыны тапмакъ (бундан бир къач вакъыт эвельси мында Пакстандан келген керванны сечкен эдилер), буннынъ киби де мезкур къышлаккъа эрзакъ алмакъ ичюн мунтазам суретте келип тургъан банданы къыдырып тапмакъ вазифеси тура эди.

Къышлакъ янына кельдилер. Теджирбелли, чарлышмаларда ишчилешкен бир къач десантчы къышлаккъа анбар къыдырып кетти. Варенькин, Мустафа Меджитов ве секиз аскер оларны къоруп къалдылар.

Олар къышлакъ этрафындаки байыр устюне ерлештилер — къышлакъ ве онынъ этрафлары бу ерден яхшы корюне. Банда сечильмеден не къышлаккъа кирип оладжакъ, не де ондан чыкъаджакъ.

Къышлаккъа кирген десантчылар группасы шаматасыз чалышты. Эр алда атышма эшитильмедиле.

— Демек, анда душманлар ёкъ — деди Варенькин Мустафагъа.

Мустафа индемеди, тек башыны саллады, этрафына бакъынды. Пирниц тарласы четиндеки сокъачыкъта адымлагъан чалбаш афгъанны корьди. Къартнынъ аркет-

лери шубели эди: о этрафына сыкъ-сыкъ бакъа, тезиз адымлай, де чапа, де сакитлей, дерсинъ козьге корюнмеген адам онъа эмир берип тура.

Мустафа къарттан шубеленгенини пулемётчыгъа айтты.

— Керчектен де, къарт неслердендир телашлана, — деди къарттан козюни алмагъан Варенькин.

Чалбаш афгъан Варенькин ве Мустафа отургъан байыры тамамиле айланып чыккъан сонъ, Мустафа яваштан:

— Эмдже, токътангъыз! — деди.

Узбек ве кърымтатар тилини ала дереджеде бильген Мустафа къартнен тиль тапа биледжегине эмин эди. Къарт акъикъатен де Мустафанынъ сёзлерини анълады, ве тарс токътады.

— Не олды я, эмдже? — деп девам этти Меджитов узбек тилинде.

Къарт сакъынып бир даа этрафына бакъынды ве: — Пирниц тарласында Хабининъ группасындан учъ адам бар. Олар сизге токъунмадылар, къоркытылар, лякин олар анда отуралар, — деп фысылдады.

— Къайда?

нынъ аткъан окъу онынъ пешинден етти.

Къышлакъ ичинде атышма эшитильди.

«Демек, банда анда бар экен» — деп тюшонди Мустафа байыргъа къайтып келеткъанда.

Варенькинни корип:

— Энди не япаджакъмыз? — деп сорады.

— Къышлаккъа якынлашмакъ керекмиз. Анда йигитлеримизнинъ кучю азлыкъ эте.

Дувал янына келип, Мустафа пулемётчыгъа:

— Тегере чыкмагъа ярдым эт, мен сени ве пулемётны чекип алырым, — деди.

— Чыкъ, — деди Варенькин эгилип.

Мустафа дувалгъа чыкъаджакъ олды, лякин шу анъ эмир берди:

— Тоқта! Мени котермел!

— Не олды?

— Тоқта!

Бир къач саниден сонъ аркъадашынынъ аркъасындан секирпип тюшкен Мустафа:

— Анда душманлар бар, — деди.

(Девамы бар).

В. ТАРАСОВ,
Феодосия шеэри.

МЕКТЮПЛЕРНИ АЧКЪАНДА

ОКЪУЙЫДЖЫЛАРЫМЫЗНЫ
РААТСЫЗЛАГЪАН МЕВЗУЛАР

Кунде газетамызга, оларнен мектюплер келе. Оларнын географиясы пек кениш. Кърым, Краснодар улъкеси, Украина, Москва, Узбекистан... Эписини сайып кечмекнин чареси ёкъ.

Бу мектюплер не акъкъында икяе этелер? Оларнын чешит мевзуда олгъаныны къайд этип отурмасакъ да олур. Оларнын эксеритини бундан къыркъ беш йыл эвельси халкъымызнын башына тюшкен фаджия, мутхиш сюрюнликтеки белялар, кърымтатар миллий меселесинин бугунки вазияти, ана топрагъымызга кочип келеткъан семетдешлеримизнин ёлунда расткелген кыйынлыктар, кочу мещакъатлары ве иляхре шейлер тешиклъ этелер. Чокъ языкъ ки, буларнын эписини «Правда» газетасынын яры колеминде олгъан, афтада бир кере чыккъан «Достлукъ» озъ саифелеринде дердж этип етиштиралмай.

...Красноперекон районнда Армянск къасабасында яшагъан Эреджеп Плигоснын мектюбин алып бакъайыкъ. Эреджеп агъа дженк ветераны, 1943 сенесинден берли КПСС азасы. «Биз, — деп яза Э. Плигос, — бутюн совет халкъынен бирликте дженкештик, ватанымызны душмандан азат эттик. Лякин бизлерни сюрюн эттилер. Мен йигирми беш йыл Узбекистанда чалыштым. Бузы, озъ топрагъым, озъ республикам олмагъан сонъ анда ыргъат олып чалыштым, деп саям. Мында да шойле вазиятте къалмагъа разы олмаймы».

Эреджеп агъа, биз сизин ичинъизде олгъан яныкъны, ачувны анълаймыз. Лякин пиреге ачувланып (истесе бу пире деме къадар олсун) ёргъан аймагъа аджет бармы? Ят ильде падиша олгъандже, ана юртта чобан

олгъаным яхшыдыр, дениле аталар сёзлеринде. Кърымнын такъдири, онын келеджеги эр биримизнин къолумызда олгъаныны теренден анълап, аракет этмесек ана топрагъымызнын алы симферополли икътисадиятчы В. Таранчук редакциямызга ёллагъан мектюбинде къайд эткени киби гъает фена олур. Союз ве республика министрликтери, мааллий бюрократлар дюньягъа намы кеткен Кърыммызны не алгъа кетирдилер? Бу шейлерни тюшонсент, юктунъ къача, юрегинъ эзиле.

Акъкъатеп де, халкъ бош вадерлерден ёрулды, негиз денъишмелер керек. Эгер биз четте, козетиджилек позициясында турсакъ, шу топракънын акъикый саиб олгъанымызны ич бир вакыт исбатлап оламамыз.

Мектюплеринин бир къысымында Сталин ве онын чанакъяларларынын джинаетлерин акъкъында икяе этиле. Симферополь районнда яшагъан Я. Бекировнын, дигер аркъадашларнын мектюплерини окъур экенмиз, халкъымызны геноцидге огъраткъан Сталин — Брежнев сюрюсинин джинаетчилерине нисбетен нефретинъ къозгъала. Тек Я. Бекиров дегиль, олардан бутюн халкъ нефретлене. Эм де ялынъыз кърымтатарлар дегиль. Симферополь районндаки Перевальное коюнде яшагъан В. Языкиннын мектюби бунга мисаль ола билер. О Сталин — Брежнев сюрюсинин махсулы олмыш къарар ве ферманларны хатырлап, кърымтатарларнын башына келген беляларда рус ве украин халкъларынын къабааты олмагъаныны къайд эте. Къыркъ беш йыл девамда алынып барылгъан идеологик ишинин семереси кърымтатарлар

Кърымга кутлевий суретте кочип башлагъанынен кене корюнип башлады, гъайрыдап къурув душманлары «Кърымга олгъан насылдыр бир «тарихий» укъуяларыны исбатламагъа тырышалар», деп яза В. Языкин.

Профессор Р. Музафаровнын бизге ёллагъан мектюби бунга исбат ола билер. О «Комсомольское знамя» республика газетасында «Джумленен берабер аль этмелн» (25.08.89 с.) серлевасы алтында дердж этилген макъалени талиль эте, оны тенкидгъа огърата. Ю. Анисимовнын мекюр макъалеси озюне нисбетен башкъа мунасебетни талап этмей. «Ю. Анисимовнын планы боюнджа кърымтатарларны кочюреджек олсакъ, бунга оларнен йыл керек оладжакъ», — деп къайд эте профессор Р. Музафаров. — Кърымтатарларга нисбетен адалетни тиклев акъкъындаки меселени ярымадада яшагъан адамлар дегиль де, халкъымызнын озю чезмели. Халкънын такъдирини референдумнен аль этмек мумкюн дегиль. Сёз тамыр миллет акъкъында кеткенини унутмамалы!» Р. Музафаровнен разы олмамакъ мумкюн дегиль. Н. Абдушаевнын бизге язып ёллагъан мектюби де халкънын шимдики агъыр вазияти акъкъында икяе эте.

Ватанымызга алып къайткъан къарсапбалы узун ёл кеткен сайын къыскара. М. Исаевнин Белогорск райондан язгъан мектюбин, А. Менаметованын Кърым театри акъкъындаки хатырлавларыны окъугъанында гонълонъ осе. Ишанчымызны джоймайып, дегерлигимизни тюшюрмейип, ана топракъ эшкъына яшайыкъ, чалышайыкъ.

Ю. КАНДЫМОВ.

КЕЧМИШ ЛЕВХАЛАРЫ

Йылы язылмагъан олса да, эр алда Парижде дердж этилип, бутюн дюньягъа даркъатылгъан бу ресимни (открытку) корьгенде джанлы тарихымызнын кучюк бир къысымыны тасавур эте ве гъурурлана билемиз.

Боиле сийрек расткелинген аджайип санаат байлыгъымызны тапып сакълагъан ве бугунки кунюмизде оны халкъымызга нумайыш эткен акъмеджитли Мухтар Софугъа да буюк тешекюр билдиремиз.

Тильни бильмек — достлукъны къавийлештирмек

РУСЧА-КЪРЫМТАТАРДЖА
ЛАКЪЫРДЫ СЁЗЛЮГИ

(башы газетанынъ — 4—22 санларында)

ПУТЕШЕСТВИЕ, ЭКСКУРСИЯ СЕЯТ, КЕЗИНТИ

Через две недели я хочу ехать в Крым — Эки афтадан сонъ Кърымга кетеджек олам

Я еду по делу (отдыхать) — Мен ишчен (раатланмагъа) кетем

Вы уже купили билеты? — Билетлерни энди алдынъызмы?

Да, я их купил неделю тому назад. — Э, бир афта эвель алгъан эдим.

Нет, у меня еще нет билета. — Ёкъ, билетим даа ёкъ.

Надо спешить — Ашыкъмакъ керек.

Сколько стоит один билет (детский билет)? — Бир билет (бала билети) къач кумюш?

Через сколько минут отправляется поезд? — Поезд къач дакъкъадан кетеджек?

Как называется эта станция (село)? — Бу станциянынъ (койнинъ) ады неدير?

Когда вылетает самолет? — Самолёт не вакыт (къачан) учаджакъ?

В полночь. В девять часов вечера — Яры геджеде. Акъшам саат докъузда.

Далеко ли отсюда до вокзала (аэропорта)? — Бу ерден вокзалгъадже (аэропортгъадже) узакъмы?

Сколько багажа можно взять с собой на самолет? — Самолёткъа озюнюнен не къадар юк алмагъа мумкюндир?

С какой скоростью мы летим (едем) — Бизлер насыл тезликнен (сурьатнен) учамыз (кетемиз)?

На какой высоте мы летим? — Бизлер насыл юкселикте учамыз?

Я уже давно вас жду на вокзале — Мен сизни чокътан берли вокзалда беклейим.

Сядем на автобус (треллейбус) — Автобускъа (треллейбускъа) минейик.

Куда идет этот автобус (треллейбус)? — Бу автобус (треллейбус) къайда кете?

На каком автобусе мне надо ехать? — Мангъа насыл (къайсы) автобуснен кетмек керек?

В каком часу идет последний автобус? — Сонъки автобус саат къачта кетеджек?

Это что за судно? — Бу насыл гемидир?

Это морской теплоход — Бу денъиз теплоходыдыр.

(девамы бар)

Пешир ичюн месюль Ш. РАМАЗАНОВ.

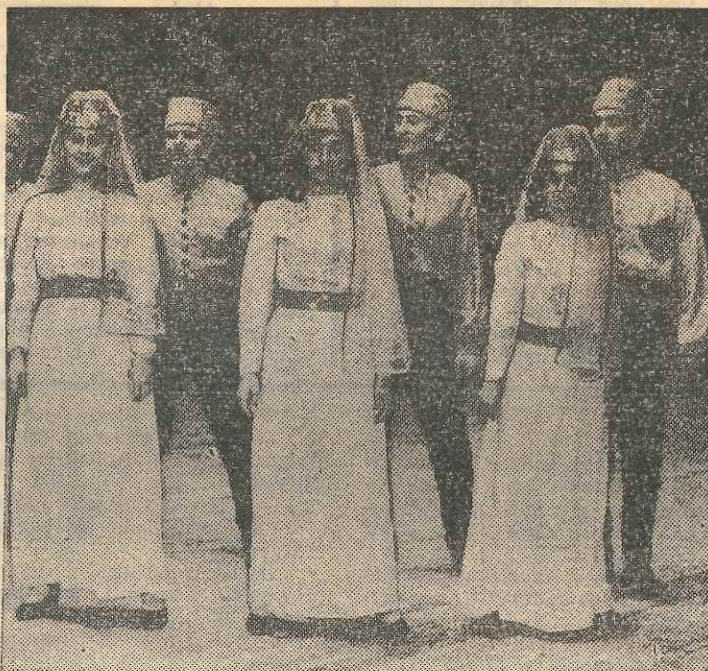
БУЮК БАХТ

Киров районндаки «Украина» колхозынынъ Медениет сарайында мейдангъа кетирилгъен «Хоран» адлы кърымтатар йыр ве оюн ансамблининъ коллективи акъкъында чокъ гузел сёзлер айтылмакъта. Олар тарафындан азырлангъан концерт программасы сейирджиликтерде яхшы теэссурут къалдырды.

Чешит зенаат саиплери олгъан яш истидатлар кърымтатар миллий оюнары ве йырларыны буюк бир джошкъунлыкънен иджра этелер. Бугунде, санааткъа олгъан авеслик яшларымызны ансамбль этрафына толады. «Агъыр ава ве къайтарма», «Тым-тым», «Чобан оюны», «Достлукъ оюны — Хоран» киби оюнарыны, «Зера», «Бу дагълар гузель», «Учансув» киби йырлары Медениет сарайынынъ яшлары ве къызлары усталыкънен нумайыш этелер.

— Миллий санаатымызны яш несил пек севе ве истекнен ансамблде иштирак эте, — дей «Хоран»нынъ бедний ребер Линара Исаевна. — Ватанымызда миллий оюнарымызны ве йырларымызны иджра эткен Гульнар Алиуста, Леман Гъафаров, Лиля ве Сервер Аджимуллаевлер, Венера ве Наргиза Миразулаевлер, Абляз Джемилев, Нариман Исаев ве башкъаларыны мисаль оларакъ косьтермек мумкюн.

Эбет, Медениет сарайында мейдангъа кетирилгъен

бу бедний коллективнинъ азалары даа чокъ чалышмакъ, хусусан халкъ оюнарынынъ инджеликлерини огренмек кереклер. Ансамбль коллективининъ бунга эм истеги, эм икътидары бар. Лякин, кимерде яхшы башлангъан иште базы бир етишмемезлик ве хаталаргъа расткелине.

Базы авескярларымыз аля даа чалышмайлар. Ансамбль мейдангъа кетирилгъен вакытта колхоз реберлери: «Биз эпинъизни ишке аладжакъмыз», — деп ваде берген эдилер. Лякин бугунгедже озъ сёзлерини ерине

кетирип оламайлар.

Эгер бу меселе аль олунса, тек бир ансамблининъ дегиль, бутюн Медениет сарайынынъ фаалиети даа да яхшылашыр эди. Халкъымызнынъ медениети ве санаатыны огренип, оны сейирджиликер огюнде нумайыш этмек буюк бахттыр.

КЪ. ОСМАНОВ,
СССР журналистлер Союзынынъ азасы.
Киров районы.

Ресимде: «Хоран» ансамблининъ оюнджылар коллективи.

Авторнынъ фотосы.

ДОСТЛУКЪ

«ДРУЖБА» издаётся на крымскотатарском языке

Бизим адресимиз: 333700, Симферополь шеэри, Генерал Васильев сонъагъы, 44-нджи эв.

Телефонлар: 44-79-11, 49-90-591, 44-49-08

Украина Компартиясы Кърым обкомы «Таврида» нешриятынынъ басмаханеси. Тиражы — 11374 нуска

Газета джума нумьери чыкъа

«Крымская правда» газетасынынъ нешири

индекс 61059

Сымарыш

№ 387

БЯ 02243